

Arne Gaardmand, Plan og politik, København: Hans Reitzels Forlag, 1980. 167 s. 74,50 kr.

Tanken om udveksling af medarbejdere mellem den offentlige forvaltning og de højere læreanstalter/forskningsinstitutionerne har givet anledning til flere kønne ord end praktiske resultater. Selv de politisk ansvarlige har åbenbart ment det tilstrækkeligt at bidrage til at lancere ideen og ganske lade det være op til tilfældigheder eller enkeltpersoners ihærdighed og offervilje, om der skulle komme noget ud af det. Trods vanskeligheder, ulemper og omkostninger findes eksempler på udvekslinger til begge sider. Men da formålene som regel er helt andre end den gensidige kontakt, som er meningen med udvekslingsideen, er det ofte begrænset, hvad der kommer ud af arrangementerne i så henseende. Ansættelses-/orlovsperioden er ofte kun et halvt år og nøje knyttet til løsningen af en normal arbejdsopgave, som gør kontaktfrembringelsen til en ekstra arbejdsindsats for begge parter. Mit indtryk af erfaringerne med disse "tilfældige" udvekslinger er, at de afgjort er bedre end ingenting, men sjældent så gode, som de kunne have været.

Baggrunden for bogen Plan og politik er et af de mere usædvanlige eksempler på en udvekslingsordning. Forfatteren er embedsmand på chefniveau, fremtrædende i fagligt organisationsarbejde og offentlig debat og sågar en af de mest indflydelsesrige i det seneste tiårs forskningsplanlægning og -styring. Ordningen har bestået i et gensidigt vikariat af 2 års varighed, og det anføres i bogens forord, at administratoren i forskervikariatet har haft lejlighed til at beskæftige sig med "...nogle af de problemstillinger, som opstår i spændingsfeltet mellem på den ene side den praksis, jeg via mit ministerielle job har kendskab til, og på den anden side fagområdets teoretiske del,...". Bogen er et af resultaterne heraf, og påkalder sig alene af den grund en principiel interesse, ikke mindst fordi Arne Gaardmand tør vedkende sig denne særlige situation som forsker med administratorbagage og returbillet og åbent skriver, at bogen ligefrem byder sig til som grundlag for evaluering af et udvekslingsforsøg gennemført på noget bedre betingelser end almindeligt.

Men der kan også være god grund til at beskæftige sig med bogen løsrevet fra dens særlige tilblivelsesgrundlag som et interessant forsøg på at etablere en kobling mellem vidensproduktion og politisk/administrativ praksis, der fortjener en bedre skæbne end pæne anmelders flygtige ligegyldighed. Arne Gaardmand fortjener at blive afkrævet uddybninger af argumentationer til tider grænsende til det aforistiske og af ikke altid lige let gennemskuelige konklusioner. Og bogen fortjener at blive mødt med kritik og modsigelser, som gør den til et led i en dynamisk vidensproduktion.

Arne Gaardmand, Plan og politik, København: Hans Reitzels Forlag, 1980. 167 s. 74,50 kr.

Tanken om udveksling af medarbejdere mellem den offentlige forvaltning og de højere læreanstalter/forskningsinstitutionerne har givet anledning til flere kønne ord end praktiske resultater. Selv de politisk ansvarlige har åbenbart ment det tilstrækkeligt at bidrage til at lancere ideen og ganske lade det være op til tilfældigheder eller enkeltpersoners ihærdighed og offervilje, om der skulle komme noget ud af det. Trods vanskeligheder, ulemper og omkostninger findes eksempler på udvekslinger til begge sider. Men da formålene som regel er helt andre end den gensidige kontakt, som er meningen med udvekslingsideen, er det ofte begrænset, hvad der kommer ud af arrangementerne i så henseende. Ansættelses-/orlovsperioden er ofte kun et halvt år og nøje knyttet til løsningen af en normal arbejdsopgave, som gør kontaktfrembringelsen til en ekstra arbejdsindsats for begge parter. Mit indtryk af erfaringerne med disse "tilfældige" udvekslinger er, at de afgjort er bedre end ingenting, men sjældent så gode, som de kunne have været.

Baggrunden for bogen Plan og politik er et af de mere usædvanlige eksempler på en udvekslingsordning. Forfatteren er embedsmand på chefniveau, fremtrædende i fagligt organisationsarbejde og offentlig debat og sågar en af de mest indflydelsesrige i det seneste tiårs forskningsplanlægning og -styring. Ordningen har bestået i et gensidigt vikariat af 2 års varighed, og det anføres i bogens forord, at administratoren i forskervikariatet har haft lejlighed til at beskæftige sig med "...nogle af de problemstillinger, som opstår i spændingsfeltet mellem på den ene side den praksis, jeg via mit ministerielle job har kendskab til, og på den anden side fagområdets teoretiske del,...". Bogen er et af resultaterne heraf, og påkalder sig alene af den grund en principiel interesse, ikke mindst fordi Arne Gaardmand tør vedkende sig denne særlige situation som forsker med administratorbagage og returbillet og åbent skriver, at bogen ligefrem byder sig til som grundlag for evaluering af et udvekslingsforsøg gennemført på noget bedre betingelser end almindeligt.

Men der kan også være god grund til at beskæftige sig med bogen løsrevet fra dens særlige tilblivelsesgrundlag som et interessant forsøg på at etablere en kobling mellem vidensproduktion og politisk/administrativ praksis, der fortjener en bedre skæbne end pæne anmelders flygtige ligegyldighed. Arne Gaardmand fortjener at blive afkrævet uddybninger af argumentationer til tider grænsende til det aforistiske og af ikke altid lige let gennemskuelige konklusioner. Og bogen fortjener at blive mødt med kritik og modsigelser, som gør den til et led i en dynamisk vidensproduktion.

Jeg vil desuden fremhæve bogen for den fortrinlige formidlingsindsats, den repræsenterer. Hovedtendenser i den planlægningsrelevante forskning gennemgås og vurderes kritisk og engageret. Arne Gaardmand er med rette kendt for sin indsats for at nedbryde skel mellem teori og praksis. Hans seneste bog er et gedigent og nyttigt bidrag til disse bestræbelser.

Bogen indledes med at præsentere en modsigelse i, at planlæggerne på den ene side har intentioner om at formidle en kritisk stillingtagen til samfundets målsætninger og at afsløre dets magtstrukturer, men at planlægningen på den anden side ikke desto mindre fremmer reaktionære mål og styrker den herskende magtstruktur. Trods et forsøg på at angribe modsigelsen dialektisk behandles den reelt som et klassisk logisk dilemma, hvis ene gren, nemlig den konservative planlægningsfunktion, allerede pp. 19-20 afvises med en fejende bevægelse fulgt op af et afsluttende credo som udgangsbøn (pp. 160-161).

Den fysiske planlægger hæves - således som han er defineret i lands- og region-/kommuneplanlovene - op over dilemmaet ved 1) at arbejde på tværs af sektorerne (uddybes pp. 117-119), 2) ved at underkaste sig en offentlig og demokratisk målformulering (uddybes pp. 119-122 og 131-139), og 3) ved at arbejde med alternativer (uddybes pp. 107-115 og 126-131). Bogen diskuterer i realiteten, hvordan denne "gode planlægger" udadtil vægrer sig mod angreb fra bogstaveligt talt både "højre" og "venstre", og hvordan han indadtil undgår at forfalde til snusfornuft uden professionalisme eller modelakrobatik uden fornuft.

Den dramatiske afbrækning af dilemmaets ene gren pp. 19-20 forsvares i forbindelse med en drøftelse af hovedtemaer i dansk planlægningsdebat belyst ved udvalgte teorier, forskningsprojekter, planprojekter og debataktører. Denne skildring er levende og præget af forfatterens fordomsfrie behandling af sine deltagerobservationer fra en central placering i dansk planlægningspraksis.

Endnu et forsvar leveres i forbindelse med en kortfattet gennemgang af det kapitalistiske samfunds udvikling.

I konklusionerne (pp. 44 og 56) tillægges imidlertid planlæggernes manglende bevidsthed om deres arbejde afgørende betydning for planlægningens uheldige samfundsfunktioner. Og så kan jeg ikke længere tilbageholde en påstand om, at Arne Gaardmand anbefaler en ganske traditionel "planning man" som et nyt nr. i rækken af rationalistiske aktørmodeller. Og det var vist ikke, hvad han havde til hensigt?! (jvf. for eksempel p. 124). Den positive beskrivelse af modellen fremgår af de tre punkter, som er nævnt ovenfor som preskriptivt karakteristiske for den fysiske planlægger.

Det er måske værd at erindre om, at de 3 krav til "den gode planlægger" er klassiske i rationel forvaltningsteori. Det tværgående perspektiv er indeholdt

i Simon's funktionaliserings- og koordinationsbegreb. Allerede Max Weber understregede demokratiet som overordnet udgangspunkt for sin bureaukratimodel. Og kravet om alternativer indgår eksplicit i Dror's ideal- og optimalmodeller for policy-making.

Arne Gaardmand er nok på vej over i, hvad jeg vil kalde en reaktiv forvaltningsopgattelse, men bryder alligevel ikke med den afgørende rationalitetsforudsætning om overordnet sammenhæng i beslutningsproduktionen (se for eksempel pp. 114-115, 123 og 159-160).

Når jeg påstår, at Arne Gaardmand er rationalitetsteoretiker, er det naturligvis en svækkelse heraf, når jeg føjer til, at han ikke er det konsekvent! Men offentligt ansatte behandles også repræsentativitetsteoretisk (p.69), socialpsykologisk (p. 89) og formalorganisatorisk (pp. 92-93). Og disse forskelligt funderede påstande om offentligt ansatte kan ikke være rigtige, med mindre de opdeles i underkategorier, eller påstandene modificeres indbyrdes.

"Den gode planlægger" forudsætter som model en åben og alsidig vidensproduktion og -formidling. Det forekommer mig at være et forfriskende og overbevisende reformkrav. Men når den praktiske planlægger forudsættes at være en fagkyndig ekspert med egne meninger, kan en reform efter de anviste retningslinier godt blive en styrkelse af en bestemt embedsmandsgruppes magtposition.

Og ud skal det også, at jeg finder et angreb på de videnskabelige institutioner for at gå magthavernes ærinde betænkeligt, fordi det mere end antydningvis anfægter disse institutioners ret til forskningsfrihed (p. 90). Før det postuleres, at forskerne har korrumpet den videnskabelige vidensproduktion, var det nærliggende at beskæftige sig med effekten af den forskningsstyring, som Arne Gaardmand selv har været en ivrig talsmand for og aktiv deltager i.

Ole Nørgaard Madsen

Jens-Jørgen Jensen (red.), Sovjetunionen i forandring, Esbjerg: Sydjysk Universitetsforlag 1980. 188 s. 78,50 kr.

Bogen er en samling af skriftlige oplæg fra en nordisk konference om problemer i den nyere forskning af Sovjetunionen og Østeuropa, der blev afholdt af Institut for Øst-Vest Forskning ved Sydjysk Universitetscenter efteråret 1979.

Artiklerne behandler en række vigtige sider ved den omfattende økonomiske, politiske og sociale udvikling, som indenfor de sidste 20 år har ført Sovjetunionen og de østeuropæiske samfund frem til at være egentlige industrisamfund.

Ud over en diskussion af den udvikling og dens karakter gives også en vurdering af de forløbne års forskningsdebat.